

گذری بر ریسک و محافظه کاری در حسابداری

لی لی آرامی طوسی

مدرس دانشگاه

انتشارات
گنج علم

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: آرامی طوسی، لی
عنوان و نام پدیدآور	: گذری بر ریسک و محافظه کاری در حسابداری/لی آرامی طوسی.
مشخصات نشر	: شیراز: گنج علم، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۸۷ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۸۵-۳۷-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: ریسک مالی
موضوع	: Financial risk
موضوع	: حسابداری
موضوع	: Accounting
رده بندی کنگره	: HD۱۳۹۷۶۱ ۴/۴
رده بندی دیویی	: ۱۵۵/۶۵۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۳۵۷۹۱۹

گذری بر ریسک و محافظه کاری در حسابداری

نویسنده: لی لی آرامی طوسی

ویراستار: سعید طاووسی

صفحه آرا: گلنوش بروسان

طراح جلد: مریم مظفری

ناشر: گنج علم

چاپ اول: تابستان ۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

۹۷۸-۶۲۲-۶۰۸۵-۳۷-۱

قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

آدرس: شیراز، پارامونت، بسیادی خیابان، سردشت، کوچه ۱، پلاک ۱

انتشارات گنج علم

تلفن: ۰۷۱ ۳۲۳۰۴۰۱۷

آدرس سایت: www.gpub.ir

ایمیل: Ganjelpub@gmail.com

«کلیه ی حقوق چاپ و نشر محفوظ و متعلق به ناشر است.»

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸
است. هر کسی تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف (ناشر) نشر یا
بخش و عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

۱ | مقدمه

فصل اول - ریسک مالی

۷ | مقدمه

۹ | ریسک چیست؟

۱۰ | منابع ریسک

۱۱ | اجزای ریسک

۱۳ | مدیریت ریسک

۱۳ | اهمیت و ضرورت مدیریت ریسک

۱۵ | فرآیند مدیریت ریسک

۱۶ | اهداف مدیریت ریسک

۱۷ | مراحل مدیریت ریسک

۱۷ | رابطه‌ی مدیریت ریسک و ارزش شرکت

۱۸ | ابزارهای مناسب مدیریت ریسک مالی

۲۰ | ابزار مشتقه

۲۱ | دیرش و همگرایی ابزارهای سنجش ریسک و رزاق قرضه

۲۲ | دیرش (Duration) و مزایای دیرش

۲۳ | همگرایی یا تضاد

۲۴ | معرفی مدیریت یکپارچه ریسک (ERM)

۲۷ | مزایای رویکرد ERM

۲۹ | مدیریت ریسک در بورس

۳۰ | تعریف ریسک مالی

۳۰ | انواع ریسک مالی

۳۳ | ریسک در بافت پرتفولیو

۳۴ | طبقه‌بندی‌های ارائه شده از ریسک

فصل دوم - حسابداری محافظه کارانه

تاریخچه‌ی محافظه کاری	۳۹
تعریف محافظه کاری	۴۰
هدف محافظه کاری	۴۲
پیامدهای محافظه کاری	۴۳
جایگاه محافظه کاری در مفاهیم نظری حسابداری	۴۴
انتقاد از محافظه کاری	۴۵
مهم‌ترین مباحث‌های محافظه کاری	۴۶
انواع محافظه کاری	۴۸
محافظه کاری نامشروط	۴۹
محافظه کاری مشروط	۴۹
تفاسیری از محافظه کاری	۵۱
اندازه‌گیری محافظه کاری	۵۶
عوامل مؤثر بر محافظه کاری	۶۰
تأمین مالی	۶۲
محافظه کاری و تأمین مالی	۶۴

نتیجه گیری ۷۱

کلام آخر ۷۳

منابع ۷۷

مقدمه

در رت‌های مالی بخش اصلی فرایند گزارشگری مالی را تشکیل می‌دهد (کمیت‌های فنی، زمان، سابرسی، ۱۳۸۱). هدف صورت‌های مالی، ارائه‌ی اطلاعاتی تلخیص و طبقه‌بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری است که برای طبقه‌بندی گسترده‌از استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، در اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید واقع گردد.

هدف‌های گزارشگری مالی و مالی حسابداری، ایجاب می‌کند، اطلاعاتی که گزارشگری مالی فراهم می‌آورد از ویژگی‌های معی برخوردار باشد (مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و سابرسی، ۱۳۸۵). در «نظریه گزارشگری مالی ایران» از این ویژگی‌ها با عنوان خصوصیات کیفی یاد شده است. یکی از این خصوصیات محافظه‌کاری^۱ است که از آن با عنوان احتیاط^۲ یاد شده است.

در حسابداری، محافظه‌کاری مفهومی است که سابقه‌ای عوایی دارد. برخی کارشناسان معتقدند که محافظه‌کاری طی قرن‌ها تئوری و عمل حسابداری را تحت تأثیر قرار داده است.

^۱ Conservatism
^۲ Prudence

ثبت‌های تاریخی اوایل قرن پانزدهم میلادی درباره معاملات مشارکتی و تضامنی نشان می‌دهد که حسابداری در اروپای قرون وسطی محافظه‌کارانه بوده است. مفهوم محافظه‌کاری زمانی ایجاد شد که ترازنامه مهمترین و اغلب تنها صورت مالی بود و اجزای سود یا سایر نتایج عملیات به ندرت در خارج از شرکت‌ها ارائه می‌شد. اولین کاربرد صورت‌های مالی برای بانکداران و اعتبار دهندگان بوده است. انگیزه‌ی آنها از کاربرد محافظه‌کاری اطمینان از آن بوده که سرمایه‌گذاریشان به گونه‌ای مناسب حفظ خواهد شد.

از نظر گروهی از صاحب‌نظران، محافظه‌کاری انتخاب یک راهکار حسابداری تحت شرایط عدم اطمینان است که در نهایت به‌ارائه کمترین دارایی‌ها و درآمدها می‌انجامد و کمترین اثر مثبت ابر حقوق صاحبان سهام داشته باشد. آن‌ها محافظه‌کاری را شناسایی، هرچه کندتر سود، و ارزشی هرچه کمتر دارایی‌ها تعریف می‌کنند. کیم و ژانگ (۲۰۰۰) معتقدند که محافظه‌کاری شناسایی تمام زیانهای بالقوه و شناسایی نکردن سودهای محتمل است.

باسو (۱۹۹۷) محافظه‌کاری را استفاده از درجهت بالاتر قابلیت اتکا برای شناسایی و ثبت سودها و اخبار خوشایند، افزایش ارزش در مقابل استفاده از درجات پایینتر قابلیت اتکا برای شناسایی و ثبت زیانها و اخبار ناخوشایند (کاهش ارزش) تعریف نموده است.

به طور کلی می‌توان محافظه‌کاری حسابداری را در سه مقوله به قرار زیر طبقه‌بندی نمود (تاریوردی، ۱۳۸۳):

الف. مقوله رفتاری: بدبینی از خوشبینی بهتر است. به عنوان نمونه براساس رهنمودهای حسابداری بدهی‌های احتمالی (زیان‌های احتمالی) تحت شرایط خاص شناسایی می‌شوند، در صورتی که این رهنمودها در خصوص دارایی‌های احتمالی (سودهای احتمالی) کاربرد ندارد.

ب. مقوله زمانی: زودتر نشان دادن زیان‌ها و هزینه‌ها از دیرتر نشان دادن آنها بهتر است و دیرتر نشان دادن سودها و درآمدها از زودتر نشان دادن آنها بهتر است.

ج. مقوله ارزش: که در نشان دادن سودها و درآمدها از بیشتر نشان دادن آنها بهتر است و بیشتر نشان دادن زیان‌ها و هزینه‌ها از کمتر نشان دادن آنها بهتر است.

محافظه‌کاری در حسابداری، به معنای شناخت بموقع‌تر اخبار بد نسبت به اخبار خوب مربوط به سود می‌باشد.

محافظه‌کاری، حسابداری را الزام به داشتن درجه بالایی از تأیید برای شناخت اخبار خوب مانند سود، در مقابل شناخت اخبار بد مانند زیان تعریف می‌نمایند. این تعریف، محافظه‌کاری حسابداری را از دیدگاه سود و زیان توصیف می‌نماید. اما تعریف دیگر، تعریف محافظه‌کاری حسابداری از دیدگاه توازن است.

بر اساس این دیدگاه، در مواردی که تردیدی واقعی در اخبار بین دو یا چند روش گزارشگری وجود دارد، آن روشی باید انتخاب شود که کمترین اثر مطلوب بر حقوق صاحبان سهام داشته باشند. تعریف سوم درباره محافظه‌کاری بر پایه دیدگاه ترکیبی ترازنامه و سود و زیان است.

در دیدگاه سوم، محافظه‌کاری حسابداری، یک مفهوم حسابداری است که منجر به کاهش سود انباشته گزارش شده از طریق شناخت دیرتر درآمد و شناخت

سریع‌تر هزینه، ارزیابی پائین دارایی و ارزیابی بالای بدهی می‌شود (بنی مهد و همکاران، ۱۳۹۳). محافظه‌کاری در حسابداری به معنای تأیید پذیری متفاوت اخبار خوب و بد است، منظور از اخبار خوب بازده مثبت سهام یا رویدادهایی است که منجر به افزایش سود می‌شوند، و منظور از اخبار بد بازده صفر یا منفی سهام است که منجر به کاهش سود می‌شوند، که بدین ترتیب محافظه‌کاری را رویه کاهش سود و کمتر نشان دادن دارایی‌ها در پاسخ به اخبار بد و در مقابل عدم افزایش سود و بیشتر نشان دادن دارایی‌ها در مقابل اخبار خوب تعریف نموده‌اند (باسو، ۱۹۹۷).^۱

محافظه‌کاری در اخبار رویه‌ای از بین گزینه‌های موجود که از طریق شناسایی کندتر درآمدها، سریع‌تر هزینه‌ها، کمتر ارزیابی نمودن دارایی‌ها و بیشتر ارزیابی نمودن بدهی‌ها که منجر به حداقل سود ایسته گزارش شده توسط شرکت می‌شود (ولک و همکاران، ۱۹۸۹).

تهیه صورت‌های مالی محافظه‌کارانه بر قابلیت اتکاء اطلاعات حسابداری می‌افزاید. محافظه‌کاری توانایی سود حسابداری برای انعکاس سود اقتصادی (بازده مثبت سهام) و زیان اقتصادی (بازده منفی سهام) را نشان می‌دهد. تأکید محافظه‌کاری، بر تمایز قائل شدن بین بازده مثبت و منفی سهام (سود و زیان اقتصادی) است (باسو، ۱۹۹۷). طی سالهای اخیر محققان زیادی به ارائه‌ی حیا، پایه برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری اقدام نمودند از جمله این محققان باسو (۱۹۹۷) است که محافظه‌کاری را به عنوان تمایل حسابداران جهت نیاز به درجه بالاتری از تأیید پذیری برای شناسایی اخبار خوب در سود نسبت به اخبار بد تعریف کرد.

باسو در واقع از دیدگاه صورت سود و زیان به تعریف محافظه‌کاری پرداخت و از رفتار نامتقارن سود، نسبت به اخبار خوب و بد به عنوان محافظه‌کاری یاد نمود.

^۱ Basu

او با استفاده از این تعریف به دنبال معیاری برای سنجش محافظه‌کاری بود و به منظور عملیاتی کردن و فرموله نمودن معیار مربوطه، بازده‌های مثبت و منفی سهام را جانشینی برای اخبار خوب و بد تعریف خود در نظر گرفت. بدین ترتیب این تعریف از محافظه‌کاری رابطه سود بازده را در نظر می‌گرفت.

طی سالهای بعد از ۱۹۹۷ میلادی و به دنبال استفاده گسترده از معیار باسو در تحقیقات حسابداری برای سنجش محافظه‌کاری، محققان بر آن شدند که به بررسی بیشتر در مورد این معیار بپردازند. آن‌ها طی بررسی رابطه بین این معیار و سایر معیارهای محافظه‌کاری به ریزه با نسبت^۱ MTB به یافته‌های جدیدی رسیدند و نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری MTP را به عنوان معیاری برای سنجش محافظه‌کاری بیان نمودند (کردستانی و حاداد: ۱۳۸۸).

ریسک: می‌توان ریسک را عده اطمینان نسبت به نتایج آتی تعریف کرد. این عبارت کوتاه بیانگر آن است که ریسک به‌دلیلی مربوط به آینده است، که نمی‌توان آن را به طور دقیق پیش‌بینی کرد. زیرا با عدم اطمینان همراه است. هر چه این عدم اطمینان بیشتر باشد، ریسک بیشتر می‌شود (دیانتی و همکاران، ۱۳۹۱).

به عبارت دیگر در هر فعالیت ریسک یا خنثی وجود دارد که سبب می‌شود احتمال موفقیت صد درصد در آن فعالیت وجود نداشته باشد. ماهیت فعالیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری به گونه‌ای است که کسب بازده مستلزم تحمل ریسک است (دیانتی و همکاران).

تعریف نظری: ریسک عبارتند از تفاوت بین بازده واقعی و بازده پیش‌بینی شده. به بیان دیگر می‌توان گفت ریسک یک دارایی عبارتست از تغییر احتمالی بازدهی

آنی ناشی از آن دارایی در شرایطی که بیش از یک نتیجه را پیش‌بینی می‌کنیم (تهرانی، ۱۳۹۰).

تعریف عملیاتی: برای اندازه‌گیری ریسک باید توزیع احتمالات بازده را اندازه‌گیری نماییم. برای این کار از مقیاسی به نام انحراف معیار استفاده می‌شود. (تهرانی، ۱۳۹۰)

ریسک مالی: احتمال زیان‌هایی است که از ساختار مالی شرکت برمی‌خیزد و با استفاده از اهرم مالی، اندازه شرکت و نسبت جاری تعیین می‌شود (ایزدی‌نیا و علینقیان، ۱۳۸۹). ریسک‌های مالی بخشی از ریسک‌های مدیریتی محسوب می‌شوند، مدیران مؤسسات مالی در زمینه ریسک مالی، مسئول ارزیابی و بررسی خطراتی هستند که مؤسسه مالی در نتیجه و بیهوا و محیط تجاری‌اش با آن روبه‌رو است.

ریسک مالی، احتمال زیان‌هایی است که از ساختار مالی شرکت برمی‌خیزد و با استفاده از اهرم مالی اندازه شرکت و نسبت جاری تعیین می‌شود. (غضنفری و همکاران، ۱۳۹۰). ریسک ناشی از ساختار ترازنامه شامل بخش‌هایی مانند دارایی‌ها، ساختار دارایی‌ها و مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها می‌گردد. در این حوزه بیشتر به این موضوع پرداخته می‌شود که ترکیب مختلف دارایی‌های موجود در ترازنامه به چه صورت است.

به عبارت دیگر آیا ترکیب به سمت دارایی‌هایی است که احتمال تغییر ارزش آنها در آینده زیاد است یا اینکه از نظر ارزش، ثبات لازم بر اکثر دارایی‌های موجود در ترکیب مذکور وجود دارد.

نسبت دارایی‌های ثابت به دارایی‌های جاری، نسبت دارایی‌های مالی به دارایی‌های فیزیکی، حجم دارایی‌های مالی از جمله شاخص‌های ارزیابی این نوع از ریسک مالی است.